

ŠKOLNÍ PROGRAM PROTI ŠIKANOVÁNÍ

ZÁKLADNÍ ŠKOLA VELTRUSY, PŘÍSPĚVKOVÁ ORGANIZACE

Vypracovaly:

Mgr. Lenka Homolková – školní metodik prevence pro 1. stupeň

Mgr. Jitka Černá – školní metodik prevence pro 2. stupeň

Projednala a schválila:

Pedagogická rada – 13. 9. 2023

Obsah:

1. Vymezení pojmů
2. Zmapování situace
3. Motivování pedagogů pro změnu
4. Společné vzdělávání a supervize všech pedagogů
5. Užší realizační tým
6. Společný postup při řešení šikanování
7. Prevence v třídnických hodinách
8. Prevence ve výuce
9. Prevence ve školním životě mimo vyučování
10. Ochranný režim (demokraticky vytvořený smysluplný vnitřní řád, účinné dozory učitelů)
11. Spolupráce s rodiči
12. Školní poradenské služby
13. Spolupráce se specializovanými zařízeními
14. Vztahy se školami v okolí (domluva ředitelů na spolupráci při řešení šikany, kdy se jí zúčastňují žáci z různých škol)

1. Vymezení pojmů

Šikana je agresivní chování ze strany žáka/ů vůči žákovi nebo skupině žáků či učiteli, které se v čase opakuje (nikoli nutně) a je založeno na vědomé, záměrné, úmyslné a obvykle skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně, sociálně a/nebo v případě šikany učitele také profesionálně. Šikana je dále charakteristická nepoměrem sil, bezmocností oběti, nepříjemností útoku pro oběť a samoučelností agrese.

Podoby šikany:

- Příímá šikana může mít podobu fyzickou (např. bití, plivání, tahání za vlasy), verbální (např. vulgární nadávky, zraňující komentáře k rase, národnosti, etnicitě, náboženství nebo sexualitě, výhrůžky, násilné a manipulativní příkazy); nebo neverbální (např. urážlivá gesta a zvuky, zírání, používání zstrašujících nebo výhrůžných výrazů ve tváři, nebo v řeči těla, ničení/schovávání/kradení věcí nebo učebních pomůcek).

-

- Nepřímá šikana má za cíl způsobit emocionální a psychologické utrpení a poškodit sociální status oběti. Tato šikana je vykonávána způsobem, kdy útočník působí bolest tak, aby to vypadalo, že žádný takový záměr ve skutečnosti nemá. Hlavní agresor k útoku často využívá prostředníka, neútočí přímo. Nepřímá šikana je většinou nefyzická, nicméně v některých případech může být také třetí strana manipulována do situace, kdy má zapříčinit fyzické ublížení. Nefyzické formy nepřímé šikany pak mohou zahrnovat záměrnou ignoraci nebo izolování žáka nebo učitele rozšiřování zákeřných pomluv a lží, neoprávněná nařčení ze sexuálního obtěžování nebo nespravedlivého hodnocení (u učitele), ničení pověsti a reputace, ponižování před ostatními žáky i pedagogy, nepříjemné sexuální provokace.

-

- Jednou z nejčastějších forem šikany je také elektronická šikana, tj. kyberšikana, která může mít podobu např. zakládání falešných profilů na jméno žáka či učitele s dehonestujícím obsahem, prezentace ponižujících videí na portálech, jako je youtube.com, Instagram, WhatsApp apod., prezentace zraňujících komentářů na webu, rozesílání vulgárních nebo výhrůžných koláží s tváří žáka nebo učitele či příslušníků jeho rodiny, výhrůžné SMS nebo e-maily apod. Oproti šikaně tváří v tvář má kyberšikana ze své podstaty mnohem větší dosah, čímž ještě více zhoršuje prožívání oběti. Pokud je oběť šikanována ve třídě, svědky pomluv, nadávek, posmívání a ztrapňování je max. několik desítek lidí. V prostředí internetu může být svědkem (ale i útočníkem) stejného chování i několik desítek tisíc lidí.

-

- U žáků se za šikanování nepovažuje škádlení nebo agrese, které nemá znaky šikanování. Jedním z rozlišujících prvků je schopnost žáka škádlení opětovat, bránit se mu, zastavit ho. Ve chvíli, kdy se žák škádlení nebo agresí neumí nebo nemůže bránit, cítí se bezradný a bezmocný, a přesto škádlení nebo agrese pokračuje, pak toto chování přerůstá v šikanu.

2. Zmapování situace – evaluace

Školní program proti šikanování je důležitou součástí Preventivního programu Základní školy Veltrusy. Vychází z Metodického pokynu ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních. Představuje účinný způsob, jak ochránit žáky před šikanou. Předpokladem jeho fungování je dobrá všeobecná prevence rizikového chování ve škole.

Tento program proti šikanování ve škole slouží k vytvoření bezpečného, respektujícího a spolupracujícího prostředí ve škole. Zaměřuje se především na prevenci šikanování a ukazuje postupy řešení šikanování. Je určen všem pedagogickým i nepedagogickým pracovníkům školy,

rodičům a žákům školy.

V současné době škola pracuje s uceleným systémem opatření, která mají za úkol výskyt šikany minimalizovat, popřípadě ji co nejdříve odhalit a zjednat nápravu.

- Školní vzdělávací program Učím se pro život – obsahem naplňuje péči o kvalitní mezilidské vztahy, podporuje vytváření bezpečného prostředí ve škole
- Školní řád – vymezuje žádoucí a nežádoucí chování žáků, v případě nedodržování pravidel stanovuje sankce
- Preventivní program – systém primární prevence rizikového chování
- třídnické hodiny
- pravidelná dotazníková šetření
- témata ve výuce z oblasti prevence
- systém dozorů, vytipování rizikových míst školy
- aktivní působení Školního poradenského pracoviště
- aktivní působení školního parlamentu
- pořádání mimoškolních akcí (školy v přírodě, adaptační kurzy, setkávání s rodiči, charitativní akce)
- pořádání projektových dnů
- systém dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků – viz PP + samostudium
- spolupráce se specializovanými institucemi – PPP Mělník, organizace Nautis, Policie ČR...

3. Motivování pedagogů pro změnu

Pedagogický sbor usiluje o jednotný přístup k problematice šikany. Naším cílem je, aby všichni pedagogové dbali na pozitivní vztahy ve třídách, vzdělávali se v oblasti prevence šikany a snažili se problémům mezi dětmi předcházet. Pedagog připouští možnost výskytu šikany v každé třídě, vyhledává její projevy již v počátečním stadiu a aktivně proti ní vystupuje.

Přímé a nepřímé varovné signály šikanování

Přímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet;
- kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávistným, nebo pohrdavým tónem;
- nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil;
- příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem;
- skutečnost, že se žák podřizuje ponižujícím a panovačným příkazům spolužáků;
- nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k nucení spoluúčasti na nich;
- honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí;
- rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout;
- žák se snaží bránit cestou zvýšené agrese, podrážděnosti, odmlouvání učitelům apod.

•

•Nepřímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády;
- při týmových sportech bývá jedinec volen do družstva mezi posledními;
- při přestávkách vyhledává blízkost učitelů;
- má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený;
- působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči;
- stává se uzavřeným;
- jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje;
- jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené;
- zašpiněný nebo poškozený oděv;
- stále postrádá nějaké své věci;
- odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy;
- mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy;
- začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole;
- odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.
-

4. Společné vzdělávání a supervize všech pedagogů

Třídní učitelé jsou proškoleni v oblasti vedení třídnických hodin zaměřených na prevenci šikanování a podporu pozitivních vztahů mezi žáky. Specializovaná školení jednotlivých pedagogů i celého sboru jsou uvedena v PP. Spolupracujeme s Mgr. Alexandrou Lammelovou, která škole pravidelně poskytuje supervizní setkání. Důležitou součástí vzdělávání pedagogických pracovníků je samostudium.

Doporučené zdroje:

Braun, R.: Diagnostika školní třídy. Skupinová práce se třídou. Praha: IPPP ČR, 2008.

Grecmanová, H.: Klima školy. Olomouc: Hanex, 2008

Kolář M. (2011). Nová cesta k léčbě šikany. Praha: Portál.

Říčan, P. (1995). Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál.

Šimanovský, Z.: Hry pro zvládnutí agresivity a neklidu. Praha: Portál.

Lisá, E.: Hry k rozvoji sociálních kompetencí žáků. Praha: Portál.

Webové odkazy:

www.minimalizacesikany.cz

www.sikana.org

www.e-nebezpeci.cz

www.odyssea.cz

5. Užší realizační tým

Mgr. Světlana Racková – ředitelka školy

Mgr. Marie Kružicová – zástupkyně ředitelky školy

Ing. Kamila Hlaváčková, PhD. – zástupkyně ředitelky školy

Mgr. Lenka Homolková – metodik prevence (1. stupeň)

Mgr. Jitka Černá – metodik prevence (2. stupeň)

Bc. Miroslava Polášková – výchovný poradce
Bc. Petra Vávrová – školní psycholožka
Mgr. Miluše Rákosová – speciální pedagog
Mgr. Aneta Štrynclová – koordinátor školního parlamentu

6. Společný postup při řešení šikanování

V případě podezření na šikanu je každý zaměstnanec školy povinen oznámit tuto skutečnost školnímu metodikovi prevence a řediteli školy. Školní metodik prevence ve spolupráci s vedením školy provede kvalifikovaný odhad stadia šikany a na jeho základě rozhodne, zda řešení zvládne škola sama nebo požádá o pomoc specialistu zvenku. Pokud jde o počáteční obvyklou šikanu, kterou škola zvládne sama, postupuje ŠMP ve spolupráci s vedením školy podle scénáře určeného pro tento typ šikanování. Pokročilé a komplikované typy šikan vyžadují řešení ve spolupráci s odborníky.

První pomoc při počáteční šikaně:

1. odhad závažnosti a formy šikany
2. rozhovor s informátory a oběťmi – o vnějším obrazu šikanování. Pokud varovné signály zachytí sám pedagog, následuje rovnou rozhovor s obětí. Je důležité, aby o rozhovorech nevěděli ostatní žáci.
3. nalezení vhodných svědků – vytipovat členy skupiny, kteří budou pravdivě vypovídat. Jsou to většinou žáci, kteří s obětí sympatizují nebo ji alespoň neodmítají.
4. individuální rozhovory se svědky – tak, aby o nich ostatní žáci nevěděli. Nepřípustné je společné vyšetřování agresorů a svědků a konfrontace oběti s agresory.
5. ochrana oběti – do doby, než se situace vyřeší, přijmout zvýšená bezpečnostní opatření (zvýšené dozory, organizace bezpečných příchodů a odchodů dítěte za školy apod.)
6. předběžná diagnóza a volba ze dvou typů rozhovoru:
 - a) rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory (směřování k metodě usmíření);
 - b) rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku)
7. realizace vhodné metody:
 - a) metoda usmíření;
 - b) metoda vnějšího nátlaku (výchovný pohovor nebo výchovná komise s agresorem a jeho rodiči);
8. třídní hodina:
 - a) posouzení efektu metody usmíření;
 - b) oznámení o potrestání agresorů.
9. Výchovná komise, respektive škola má k dispozici pro zastavení násilí agresorů výchovná opatření (napomenutí, důtka třídního učitele, důtka ředitele, snížení známky z chování).
10. rozhovor s rodiči oběti – jsou podány informace o zjištěních a závěrech školy, domluvena dalších opatření.
11. třídní schůzka – informace všem rodičům, že ve třídě byla šikana, kterou škola řešila.
12. práce s celou třídou – trvale a systematicky budovat bezpečné vztahy ve třídě, dle možností využít spolupráce s některým specializovaným zařízením (PPP, SVP apod.)

Krizový scénář pro výbuch skupinového násilí při pokročilé šikaně:

A. První (alarmující) kroky pomoci

1. zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany
2. bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí

B. Příprava podmínek pro vyšetřování

1. zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy
2. zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi
3. pokračující pomoc oběti (přivolání lékaře)
4. oznámení na policii, paralelně – navázání kontaktu se specialistou na šikanování, informace rodičům

C. Vyšetřování

1. rozhovor s obětí a informátory
2. nalezení nejslabších článků, nespolupracujících svědků
3. individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky
4. rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory, není vhodné konfrontovat agresora (agresory) s obětí (oběťmi)

D. Náprava

1. metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace

Šikany, které jsou zařazeny do skupiny situací, které zvládne škola sama, řeší metodik školní prevence (případně výchovný poradce, školní psycholog) ve spolupráci s třídním učitelem a ředitelem.

Pokročilé a neobvyklé formy šikan řeší škola ve spolupráci s odborníky z venku, zejména s PPP, SVP. Dle platných zákonů má škola ohlašovací povinnost vůči některým dalším institucím (jako je např. orgán sociálně-právní ochrany dítěte, Policie ČR apod.)

7. Prevence v třídnických hodinách

Systematická práce s třídním kolektivem je na naší škole velmi důležitým prvkem výchovné činnosti po celou dobu školní docházky. Její průběh nastavují třídní učitelé v Plánu třídního učitele. Na 1. stupni probíhá formou třídnických chviliek, ve kterých třídní učitel reaguje na situaci ve třídě, řeší s dětmi aktuální problémy a vhodnými aktivitami společně vytváří přátelskou atmosféru. Třídní chvílky postupně přecházejí v třídnické hodiny dle vyspělosti dětí, zhruba ve 4. – 5. ročníku.

Od 6. ročníku je třídnická hodina zakotvena v rozvrhu hodin a probíhá 1x týdně. Na počátku školního roku si každá třída stanovuje Pravidla třídy, kterými se mají všichni řídit. Zároveň je k dispozici školní Desatero, které jednoduchým a srozumitelným způsobem stanovuje celoškolní pravidla chování. Žáci jsou poučeni o tom, co je a není šikana, vědí, na koho se mohou obrátit, pokud potřebují pomoc nebo jsou svědky projevů šikany.

K náplni třídnických hodin mají třídní učitelé k dispozici metodickou podporu školních metodiků prevence, dále využíváme metodiky organizace Odyssea a další odbornou literaturu.

8. Prevence ve výuce

Téma prevence šikanování je zapracováno do jednotlivých předmětů – viz PP: Skladba aktivit PP pro jednotlivé cílové skupiny – žáci – tematické bloky ve výuce, zaměřené na prevenci rizikového chování.

9. Prevence ve školním životě mimo vyučování

Škola naplňuje zásady preventivního působení během přestávek (systém dozorů, za vhodných podmínek žáci tráví velkou přestávku na školním hřišti) a během všech mimoškolních akcí (vycházky, výlety, exkurze, školy v přírodě, adaptační kurzy, družina, zájmové kroužky, projektové dny, Bezva den apod.).

10. Ochranný režim (demokraticky vytvořený smysluplný vnitřní řád, účinné dozory učitelů)

- Všichni žáci se chovají při pobytu ve škole i mimo školu tak, aby neohrozili zdraví a majetek svůj ani jiných osob.
- Žákům není v době mimo vyučování dovoleno zdržovat se v prostorách školy, pokud nad nimi není vykonáván dohled způsobilou osobou.

Každý úraz, poranění či nehodu, k níž dojde během pobytu žáků ve školní budově nebo mimo budovu při akci pořádané školou, žáci hlásí ihned vyučujícímu nebo pedagogickému dozoru.

- Všichni zaměstnanci školy jsou při vzdělávání a během souvisejícího provozu školy povinni přihlížet k základním fyziologickým potřebám dětí, žáků a studentů a vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku sociálně patologických jevů, poskytovat žákům a studentům nezbytné informace k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví.
- Je zakázáno ponižování, tělesné ubližování a veškerá činnost, která by vedla k ohrožování zdraví žáků. Projevy šikanování mezi žáky, tj. násilí, omezování osobní svobody, ponižování apod., kterých by se dopouštěli jednotliví žáci nebo skupiny žáků vůči jiným žákům nebo skupinám žáků (zejména v situacích, kdy jsou takto postiženi žáci mladší a slabší) a všem zaměstnancům školy, jsou v prostorách školy a při školních akcích přísně zakázány a jsou považovány za hrubý přestupek proti řádu školy.

Sankce

Pro případy porušování školního řádu má škola vypracovanou Tabulku kázeňských přestupů. Plné znění viz školní řád, zde výňatek týkající se problematiky šikany:

Přestupek

Šikana

Hodnocení

oznámení rodičům /výchovná komise/+ snížená známka z chování

11. Spolupráce s rodiči (vhodný způsob seznámení s nekompromisním bojem školy proti šikaně, např. formou informativního dopisu)

Rodiče jsou na začátku školního roku seznamováni se školním řádem. O veškerých školních aktivitách jsou rodiče informováni prostřednictvím Bakalářů, na webových stránkách školy, třídní učitelé dále využívají e-mailovou a telefonickou komunikaci. Pravidelně probíhají třídní schůzky, rodiče mohou v průběhu roku využívat konzultační hodiny jednotlivých pedagogů.

12. Školní poradenské služby

Žáci, rodiče i pedagogové mají možnost využívat služeb Školního poradenského pracoviště.

Členové ŠPP:

Mgr. Světlana Racková – ředitelka školy

Mgr. Marie Kružicová – zástupkyně ředitelky školy

Ing. Kamila Hlaváčková, PhD. – zástupkyně ředitelky školy

Mgr. Lenka Homolková – metodik prevence (1. stupeň)

Mgr. Jitka Černá – metodik prevence (2. stupeň)
Bc. Miroslava Polášková – výchovný poradce
Bc. Petra Vávrová – školní psycholožka
Mgr. Miluše Rákosová – speciální pedagog
Bc. Aneta Štrynclová – koordinátor školního parlamentu

Kontakty na členy ŠPP jsou uvedeny na webových stránkách školy a v PP.
Konzultační hodiny mají také všichni pedagogičtí pracovníci školy (viz webové stránky školy).

13. Spolupráce se specializovanými zařízeními

- PPP Mělník
- OSPOD
- Policie ČR

–

14. Vztahy se školami v okolí (domluva ředitelů na spolupráci při řešení šikany, kdy se jí zúčastňují žáci z různých škol)

V případě potřeby spolupráce při řešení problémů /nejen šikany/ máme k dispozici telefonní čísla na všechny spádové školy, rovněž jsou k dispozici i e-mailové kontakty.

Všechny spádové školy úzce s naší školou spolupracují, nejen při řešení závažných problémů, ale i v rámci běžných školních aktivit.